

Utbildningsdepartementet

u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer: U2025/02279

*Handläggare Afasiförbundet: Linda Bergfeldt
e-post: linda.bergfeldt@afasi.se
telefon: 08-545 663 61*

Remissvar En förbättrad elevhälsa 2025:113

Afasiförbundet i Sverige

Afasiförbundet/Talknuten organiserar cirka 2400 barn, unga och vuxna med afasi eller språkstörning/DLD och deras anhöriga. Språkstörning/DLD är en medfödd funktionsnedsättning som påverkar talet, språkförståelsen eller användningen av språket.

Sammanfattning

- Afasiförbundet/Talknuten avstyrker en del förslag i "En förbättrad elevhälsa" eftersom vi menar att utredningen inte tagit tillräcklig hänsyn till att ett viktigt uppdrag för Elevhälsan är arbeta gentemot elever med funktionsnedsättning. Detta behöver förtydligas.
- Afasiförbundet/Talknuten lyfter särskilt behovet av logopeder som en ska-grupp inom elevhälsan och argumenterar för det mot bakgrund av den nationella kartläggning som gjorts av logopediska insatser för barn med utvecklingsrelaterad språkstörning, DLD som visar på stora ojämlikheter i landet och långa utredningsköer. Logopeder i skolan kan hjälpa till att identifiera dessa elever så att de får rätt stöd i tid.
- Vi anser också att andra professioner som specialpedagoger och arbetsterapeuter ska lyftas in som ska-grupper i elevhälsan. Den vägledande principen ska vara universell utformning, där vi ser att många fler elever har god användning av den utformning som är nödvändig för elever med funktionsnedsättning.

Inledning

Övergripande reflektioner om utredningen

Afasiförbundet/Talknuten välkomnar att ett samlat grepp tas kring elevhälsa - inte minst mot bakgrund av ökad rapportering av psykisk ohälsa bland barn och unga. Utredningen konstaterar att det saknas statistik över elevers med funktionsnedsättning psykiska hälsa men att dessa är mer stressade av skolarbetet. De är också mer utsatta för mobbing i skolan. DO lyfter i sina rapporter ökad risk som diskriminering vid funktionsnedsättning. Dessa fakta utgör i sig incitament för att ett funktionsrättsligt perspektiv behöver lyftas än mer inom elevhälsan.

Afasiförbundet/Talknuten anser i linje med utredningen att elevhälsans syfte och uppdrag inte är tillräckligt tydligt i skollagen och därför inte fungerar på ett ändamålsenligt sätt. Dock menar vi att elevhälsans uppdrag i förhållande till specialpedagogiskt stöd inte har utretts tillräckligt i En förbättrad elevhälsa. Det bildas en otydlig gråzon emellan utredningens förslag kring elevhälsan och det specialpedagogiska stödet, som är oroande utifrån ett funktionsrättsligt perspektiv. Här önskar vi se förtydliganden kring styrning och ansvar utifrån en helhetssyn på elevers med funktionsnedsättning hälsa.

Fler professioner

Vi anser i linje med utredningen att det är viktigt att förstärka elevhälsan med fler professioner, bredare kompetens samt fler och frekventa hälsobesök för att kunna fånga upp ohälsa.

Afasiförbundet/Talknuten välkomnar särskilt att logopeder föreslagits som en profession och kompetens i elevhälsan. Logopeder i elevhälsan är centralt i förhållande till att elever med DLD/språkstörning utgör 7–8 procent av elevunderlaget och gruppen inte ges tillgång till logopedisk intervention efter att man uppnått skolålder. Logopeder i elevhälsan kan utgöra den bro mellan vård och skola som många elever med DLD/språkstörning saknar.

NPO:s kartläggning av tillgång till Logopediska insatser vid utvecklingsrelaterad språkstörning, DLD <https://kunskapsstyrningvard.se/download/18.72b5e60819afcdd4ee31fb0a/1765550294134/Kartlaggning-DLD-2025-12-12.pdf> visar på ojämlig tillgång till logopeder i landet och långa utredningsköer. Barn med misstänkt DLD/språkstörning som är 0–6 år kan behöva vänta

upp till två (2) år på en utredning. Äldre barn 7–17 år kan behöva vänta så länge som tre (3) år på en språkstörnings/DLD-utredning. I den senare gruppen återfinns många elever som har svårt att förstå, processa och använda språket. Det leder ofta till att de får stora problem med att klara skolan. Om logopeder fanns i elevhälsan skulle dessa elever kunna upptäckas i tid och få rätt stöd för att de ska klara grundskola och gymnasium. Riksföreningen för skolsköterskor lyfter att de som yrkesgrupp har för låg kunskap om DLD/språkstörning och att många elever med DLD därför flyger under radarn. Det är vanligt att skolsköterskor remitterar för dyslexi när det i stället handlar om DLD/språkstörning. Logopeder skulle på ett positivt sätt kunna förstärka elevhälsans kompetens om logopediska diagnoser.

Utredningar, anpassningar och stöd som ges i tid skulle kunna stärka elevers psykiska hälsa. Vi vet att många barn som ej har fått diagnos och rätt stöd i skolan drabbas av psykisk ohälsa, ofrivillig ensamhet och kanske mobbing. Bland de barn med DLD/språkstörning som Afasiförbundet/Talknuten har organiserat genom åren har många barn varit ofrivilligt ensamma. Under senare år har föräldrar lyft psykisk ohälsa som ett problem, också bland mindre barn.

Brist på helhetssyn

Afasiförbundet/Talknuten anser att **En förbättrad elevhälsa** lägger många bra förslag. Problemet är det att det saknas en sam- och helhetssyn kring elever i de många skolutredningar och myndighetsuppdrag som gjorts under 2024–2026.

När skolan gör en så tydlig kursändring som nu föreligger, påverkar det elever som skolan fungerar väl för marginellt, medan det riskerar att förstärka diskrimineringen av elever med funktionsnedsättning (jämför DO:s rapporter om diskriminering av elever med funktionsnedsättning). Vi såg det tydligt efter att den nya läroplanen sjösattes år 2011 och där 15–16 procent av niorna efter skolans kursändring lämnat skolan utan gymnasiekompetens. Siffran har legat stadigt i ett drygt tiotal år nu och går inte att acceptera. Vi vet dessutom att många av dessa elever har en funktionsnedsättning, bland annat genom Riksförbundet Attention skolrapporter.

Vi vet också att en stor andel av de elever som har problematisk skolfrånvaro har en funktionsnedsättning, utredd eller outredd. De har mycket sällan fått det stöd de skulle ha behövt inom skolans

elevhälsa och i klassrummet. Stöd och resurser som sätts in i tid är avgörande.

Afasiförbundet/Talknuten har i tidigare remissvar under år 2025 lyft att vi ser särskilt allvarligt på de direktiv och förslag i de skolutredningar som lagts och där det finns risk att:

- **Urholka barns och elevers rättssäkerhet.** Exempelvis är förslag om minskad dokumentation en rättsosäker hantering av elever med funktionsnedsättnings stödbehov. En urholkning riskerar särskilt att drabba barn med komplexa behov som grav språkstörning (DLD) eller flera överlappande funktionsnedsättningar som exempelvis DLD/språkstörning, ADHD och dyslexi.
- **Minskad tillgång till specialpedagogiskt stöd där man föreslår att stöd ska ges i korta perioder och få ämnen,** maximalt i två månader i tre ämnen i taget. Det är djupt oroande i förhållande till de 7–8 procent av eleverna som har DLD/språkstörning, en funktionsnedsättning som påverkar inlärning i alla skolans ämnen. Språk är centralt för allt lärande.
- **Förslag om minskat inflytande för både elever och vårdnadshavare.** När vi lyssnar till elever med funktionsnedsättning själva så lyfter de att det är just delaktighet och inflytande, att bli lyssnad på, som utgör den stora skillnaden mellan en fungerande skolgång och en icke-fungerande. Vårdnadshavares kunskap om barnen utgör dessutom ofta ett viktigt stöd för elevhälsa, lärare och annan skolpersonal.
- **Förslag som exkluderar eller fokuserar vid särlösningar för elever med funktionsnedsättning.** Detta är förslag som går stick i stäv med FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rätten till utbildning utgör ett prioriterat område och barn med funktionsnedsättning ska inkluderas inom all utbildning utifrån principen om universell utformning (universal design for learning), tillgänglighet och rätten till delaktighet.

Afasiförbundet/Talknuten anser därför att de förslag som ”En förbättrad elevhälsa” ger ska vara styrande och vägledande för regeringens vägval för en framtida skola.

I ”En förbättrad elevhälsa” lyfter man exempelvis behovet av god samverkan mellan skola och hem. Det är centralt. Vi anser också att skolan måste vara framsynt och tydligt inbegripa ett rättighetsbaserat synsätt på barnet/eleven. Repressiva metoder där barn inte ges rätt stöd i klassrummet och får tillbringa sin tid i korridoren – det är inte att ta tillvarata elevers kompetens eller att tillgodose deras psykiska hälsa. Att flytta ihop alla barn som har olika typer av svårigheter i särskilda skolenheter är det heller inte. Det tillförsäkrar sällan elevers med funktionsnedsättning rätt till utbildning.

DLD/språkstörning i skolan

7–8 procent av alla elever, eller två i varje klass, har DLD/språkstörning visar internationella studier. 1–2 procent av alla elever har grav språkstörning och därmed rätt till Specialskolan Hällsbo som finns på två orter i landet.

Språkstörning/DLD och språkliga svårigheter påverkar inläring och förståelse i alla skolämnen och kan även ge negativa effekter på socialt samspel och kamratkontakter. Flickor med DLD/språkstörning får generellt stöd och diagnos senare än pojkar, eller inte alls.

DLD/språkstörning är en funktionsnedsättning i egen rätt men samförekommer ofta med dyslexi/läs- och skrivsvårigheter, ADHD/ADD och autism.

Trots att DLD/språkstörning är så vanlig är det fortfarande en av de minst kända funktionsnedsättningarna inom skolan. SPSM, Specialpedagogiska skolmyndigheten, har genomfört speciella insatser för att öka kunskapen om utvecklingsrelaterad språkstörning, DLD, i skolan.

Afasiförbundet/Talknuten har länge drivit frågan att elevhälsan behöver förstärkas med legitimerade logopedier/skollogopedier och gärna även med arbetsterapeuter. För elever med DLD/språkstörning är exempelvis ljudmiljö och möjlighet till att kunna sitta i mindre rum och sammanhang grundläggande tillgänglighetsfrågor som rör den fysiska miljön, och samtidigt en stor brist i väldigt många skolor.

Rätten till utbildning måste sättas främst. Därför arbetar vi i två riktningar – vi vill att alla skolors kompetens om DLD/språkstörning ökar eftersom de flesta elever med DLD/språkstörning redan går i dessa skolor. Afasiförbundet/Talknuten värnar också den specialkompetens som finns kring elever med grav språkstörning inom Specialskolan Hällsbo. Vi har tidigare argumenterat för att regionala nav behöver byggas upp för att förstärka kunskapen om språkstörning/DLD i hela landet (SOU 2016:06). Vi har därför varit positiva till att Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverkets regionala etablering. I linje med det skulle vi vilja se en utveckling där fler Hällsboskolor öppnades regionalt för att öka jämlik tillgång i landet samt för att kunna utgöra regionala kunskapsnav kring DLD/språkstörning tillsammans med SPSM:s övriga specialistkompetens.

Fler skollogopeders behövs

Afasiförbundet/Talknuten vill se fler skollogopeders i landets skolor. NPO:s kartläggning av tillgång till Logopediska insatser vid utvecklingsrelaterad språkstörning, DLD

<https://kunskapsstyrningvard.se/download/18.72b5e60819afcdd4ee31fb0a/1765550294134/Kartlaggning-DLD-2025-12-12.pdf>

visar dock på en negativ utveckling av antalet skollogopeders i landets skolor.

Skollogopeders sitter på viktig kompetens för att öka likvärdiga villkor för elever med DLD/språkstörning i skolan. Det pedagogiska arbete som skollogopeders gör är centralt eftersom:

- Språket bär allt lärande.
- Elever med DLD/språkstörning behöver god förförståelse, genomgång och många repetitioner av ord och begrepp för att kunna hänga med i skolans ämnen.
- Tillförsäkra stöd och resurser över tid.

(Se Logopedförbundet riktlinjer för logopeders i pedagogisk verksamhet <https://www.srat.se/globalassets/logopederna/dokument-och-trycksaker/kliniska-riktlinjer/riktlinjer-logopeders-i-pedagogisk-verksamhet.pdf>).

Skollogopeders bidrar till att öka skolans kunskap om språkliga svårigheter gentemot skolläring, lärare, fritidspersonal och

gentemot elevhälsans professioner: kuratorer, skolsköterskor, läkare, psykologer, specialpedagoger, speciallärare.

En förbättrad elevhälsa - utredningens förslag och Afasiförbundet/Talknutens yttranden

6.1 Förslag om förtydligande av uppdrag

Vi avstyrker förslaget eftersom vi anser att elevhälsan inte fungerar tillfredställande i förhållande till elever med funktionsnedsättning. Elevhälsans bör ha som uppdrag att identifiera och fånga upp elever som har eller kan ha en funktionsnedsättning. Elevhälsan behöver stödja skolans personal att identifiera dessa elever. Vi anser att logopedier och arbetsterapeuter ska vara professionsgrupper inom elevhälsan då elever med behov av tillgång till dessa professioner finns på alla skolor. Elevgruppen med DLD/språkstörning utgör 7–8 procent av alla elever, eller två i varje klass.

Det är väsentligt att elevhälsans uppdrag breddas. Universell utformning behöver vara en ledande princip för utformning av elevhälsan i linje med FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi tillstyrker att Skolverket och Socialstyrelsens ges i uppdrag att ta fram föreskrifter för elevhälsans uppdrag och syfte samt att myndigheterna genomför gemensamma kommunikationsinsatser.

6. 2 Skärpta utbildningskrav för vissa av elevhälsans professioner

Vi avstyrker förslaget om tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, hälso- och sjukvårdskurator och specialpedagog eller speciallärare. Det gör vi mot bakgrund att vi anser att logopedier och arbetsterapeuter behöver finnas med som professioner i elevhälsan. Vi tycker det är positivt att utredningen skrivit in specialpedagoger i elevhälsan eftersom de är en profession som behövs för att möta behov hos elever med funktionsnedsättning.

Afasiförbundet/Talknuten vill särskilt lyfta logopeders kompetens för att möta behov hos de 7–8 procent av alla elever som lever med DLD/språkstörning, men även arbetsterapeuters kompetens. Vi vet också att arbetsterapeuter kan spela en avgörande roll för att arbeta med kognition inom skolan, vilket redan prövats i en rad

framgångsrika projekt och verksamheter. Vi anser att båda dessa grupper är viktiga för universellt utformade skolmiljöer, där det som är avgörande i form av till exempel AKK som bildstöd och ordförståelse för en elev med DLD/språkstörning, är bra för många fler elever. På samma sätt är arbetsterapeuternas arbete kring exempelvis tid, planering och minne och de hjälpmedel de arbetar med för att stödja detta användbara för många elever.

Vi önskar att tillsynen av tillgången till utbildade professioner inom elevhälsan ökar. Genom Intresseföreningen för skolsköterskor har vi erfarit att det finns privata skolor i hela landet som inte anmäler elevhälsan till IVO. Det skapar en rättsosäkerhet.

6. 3 Stärkt tillgång till elevhälsans professioner

Afasiförbundet/Talknuten **tillstyrker** förslaget att tillgången för att komma i kontakt med elevhälsan behöver stärkas. Vi anser i linje med det att samtliga förslag om

- tydligare och förstärkt syfte och uppdrag i elevhälsan,
- förstärkt reglering av hälsobesök i elevhälsan,
- krav på huvudmän att ta fram bemanningsplan för elevhälsan,
- lagstadgade krav på att elevhälsans professioner finns tillgängliga i skolans lokaler med viss frekvens, samt
- att elever inom en viss tid garanteras en bedömning av lättare fysiska och psykiska vårdbehov av hälso- och sjukvårdspersonal inom elevhälsan.

är mycket bra. Det är positivt att en mer genomtänkt organisation skapas utifrån en grundlig analys av elevernas behov. Vi anser också att tillsynen av tillgången till elevhälsans professioner borde öka.

6.3.2 Tillgänglighet till elevhälsans professioner i skolans lokaler

Vi tillstyrker utredningens förslag kring frekvens av elevhälsans professioner, men skulle ha önskat att utredningen ökat frekvensen ytterligare. Elevhälsan behöver finnas bland eleverna, inte flygas in som en stafett-personal. Man behöver även granska och tillse att skolan sätter in vikarier vid längre sjukskrivning av en profession inom elevhälsan.

6.3.3 Tidsfrister i elevhälsan

Vi avstyrker förslaget om att specialpedagog/speciallärare ska finnas tillgängliga minst en gång i veckan då vi anser att det är en alltför lågt satt miniminivå. Specialpedagoger bör finnas på plats alla veckans dagar för att tillförsäkra att elever med funktionsnedsättning i behov av specialpedagogiskt stöd får tillgång till det. Att inte behöva vänta på att få träffa en profession inom elevhälsan en vecka utgör ett barnperspektiv.

Vi vill därtill lämna en brasklapp för att elevers med funktionsnedsättning i behov av hälso- och sjukvård för andra fysiska och psykiska behov inte ska mätas med annan måttstock än för elever utan funktionsnedsättning. Det är högst adekvat att särskilt tillse, eftersom studier visat att personer med funktionsnedsättning diskrimineras och inte ges vård i samma utsträckning eller i tid för andra psykiska och fysiska besvär än funktionsnedsättningen. Exempelvis föreligger överdödlighet i cancer för personer med autism eller IF. I ett elevhälso-sammanhang skulle det i stället kunna handla om att en ätstörning eller psykisk ohälsa inte uppmärksammas.

När det gäller samtal med exempelvis kurator och psykolog krävs det att dessa professioner har kompetens för att samtala med barn som har DLD/språkstörning och eller andra diagnoser som ADHD och autism. Det kan behövas andra metoder än "samtalsterapier" som tillgång till metoden Samtalsmatta för att barn med DLD/språkstörning ska kunna vara delaktiga, förstå och uttrycka sig. Vi vet också att långt många fler barn med DLD/språkstörning behöver ges tillgång till bildstöd (och AKK) samt betydligt högre upp i åldrarna för att kunna förstå och vara delaktiga, än vad som nu är fallet.

6.4 Huvudmannen ska informera om elevhälsans uppdrag och bemanning

Afasiförbundet/Talknuten **tillstyrker förslaget**. Vi påminner om att information till vårdnadshavare och elever ska ges på lätt svenska och gärna med kompletterande bildstöd (AKK) för att nå både elever och föräldrar som lever med funktionsnedsättning och/eller har svårt att läsa och skriva, eller stödja andra grupper i behov av det. Informationen bör också finnas att tillgå i digitalt format så att den kan läsas med talsyntes. Korta texter på lätt svenska bör vara

normen när elevhälsan informerar. Den som vill läsa mer och kan ta till sig mer komplex information kan ges möjlighet att läsa mer på webbplats.

6.5 Det är möjligt att anordna elevhälsa för elever i kommunal vuxenutbildning

Vi anser att förslaget fyller ett glapp som finns idag då många elever med funktionsnedsättning studerar inom kommunal vuxenutbildning. **En möjlighet att anordna** bör ersättas av **ett ska-krav att anordna elevhälsa**. Utan en elevhälsa har kommunal vuxenutbildning svårt att svara upp till elevers med funktionsnedsättning behov. Det rimmar dåligt med den stora mängd elever med funktionsnedsättning som är i behov av ett mer utbyggt stöd i den kommunala vuxenutbildningen för att klara av sina studier.

6.6 och 6.6.2 Förslag på utökade hälsobesök och hälsosamtal

Vi tillstyrker förslaget att elever inom exempelvis specialskolan, den anpassade skolan och sameskolan ska kallas till stort hälsobesök i årskurs 1,5 och 8 men vi avstyrker en lägre frekvens inom specialskolan. Vi vill understryka att samma frekvens som inom andra skolformer ska vara normen för den frekvens som erbjuds inom exempelvis specialskolan Hällsbo.

Hälsosamtalen behöver förstärkas och förtydligas genom tillgång till AKK, alternativ och kompletterande kommunikation, i samtliga skolformer då elever med dessa behov finns i dem alla. Utan tillgång till hälsosamtal med exempelvis bildstöd och lätt svenska föreligger en risk att elever med funktionsnedsättning inte förstår och kan tillgodogöra sig hälsosamtalet. Det behöver även ges stöd så att elever med DLD/språkstörning själva kan uttrycka sig i Hälsosamtalen. Det är viktigt att det bildstöd som används är rikt, och bildsätter alla tänkbara frågor och perspektiv som kan uppstå. Om eleven exempelvis inte ges tillgång till bildstöd som beskriver sexuellt våld, ätstörningar eller självskador kan det vara svårt att få fram och beskriva i elevhälsosamtalet.

6.6.3 En hälsoenkät ska ligga till grund för hälsobesöket

Vi tillstyrker förslaget att inför varje besök ska eleverna ges möjlighet att svara på en nationellt framtagen hälsoenkät. Vi vill dock påminna om att enkäter ofta är otillgängliga för elever som har DLD/språkstörning och andra språkliga- och kognitiva funktionsnedsättningar. Den som har svårt att läsa och skiva bör ges tillgång till att få se enkäten bildsatt med bildstöd och kompletterande Lättläst eller lätt svenska (AKK). Det bör även vara möjligt att svara på enkäten muntligt. I annat fall föreligger en risk för att elever med funktionsnedsättning diskrimineras.

6.7 Förstärkta möjligheter till insatser för lättare fysiska och psykiska vårdbehov

Vi tillstyrker förslaget men påminner om vår kommentar under 6.3.3.

6.8.1 och 6.8.1 och 6.8.2 Sammanfattande bedömning om hur utredningens förslag förbättrar samverkan samt samordnande funktion som ansvarar för samordnande insatser

Afasiförbundet//Talknuten **tillstyrker** förslagen.

6.8.3 Skolhuvudmän ska ingå samverkansöverenskommelser med regionen

Afasiförbundet/Talknuten **tillstyrker förslaget**. Vi vill särskilt understryka att det i dag finns stora brister i överlämningen mellan region hälso- och sjukvård och elevhälsa kring barn/elever med DLD/språkstörning. Det finns därför ett behov av att se över hur samordnande och överlappande insatser kan förstärkas mellan region och elevhälsa.

Samverkan mellan region och elevhälsa behöver granskas i uppföljning och översyn.

6.9 Elevhälsans del i skolans kvalitetsarbete

Vi tillstyrker förslaget. Vi vill särskilt betona att under medverkan av elever samt att det ska vara möjligt för elever med DLD/språkstörning

och andra funktionsnedsättningar att ingå i skolans kvalitetsarbete. Dokument och underlag för kvalitetsarbetet behöver därför vara tillgängligt genom AKK så att detta är möjligt.

Stockholm 2026-05-12

Lilian Larsson
Förbundsordförande Afasiförbundet/Talknuten